

**TADBIKORLIK FAOLIYATINING BARQAROR IQTISODIY
O‘SISHDAGI AHAMIYATI**

*Andijon davlat texnika instituti
Muhandislik iqtisodiyot va boshqaruv fakulteti
Iqtisodiyot(tarmoq va sohalar) yo‘nalishi
K-111-21- guruh talabasi
Abduraximov Abdunozim Nodirjon o‘g‘li*

Annotatsiya: Ushbu maqolada tadbirkorlik faoliyatining barqaror iqtisodiy o‘rishni ta‘minlashdagi markaziy o‘rni atroflicha ko‘rib chiqiladi. Maqola tadbirkorlikning yangi mahsulot va xizmatlarni yaratish, bozorda raqobatni kuchaytirish, aholi bandligini ta‘minlash va innovatsiyalarni rag‘batlantirish orqali mamlakat iqtisodiyotiga qanday ta‘sir ko‘rsatishini tahlil qiladi. Shuningdek, tadbirkorlik muhitini yaxshilash, investorlarni jalb qilish va moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan davlat siyosatining ahamiyati yoritiladi. Tadqiqotda tadbirkorlik ekotizimini takomillashtirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Abstract : This article comprehensively examines the central role of entrepreneurial activity in ensuring sustainable economic growth. It analyzes how entrepreneurship impacts a country's economy by creating new products and services, intensifying market competition, ensuring employment, and fostering innovation. The article also highlights the importance of government policies aimed at improving the entrepreneurial environment, attracting investors, and expanding access to financial resources. The research develops practical recommendations for enhancing the entrepreneurial ecosystem.

Kalit so‘zlar: Tadbirkorlik, barqaror o‘rish, innovatsiya, investitsiya, bandlik, raqobatbardoshlik, iqtisodiy rivojlanish, davlat siyosati, ekotizim.

Keywords:. Entrepreneurship, sustainable growth, innovation, investment, employment, competitiveness, economic development, government policy, ecosystem.

Kirish

Global iqtisodiyotning bugungi sharoitlarida tadbirkorlik faoliyati mamlakatning barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlashda muhim ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Tadbirkorlar nafaqat iqtisodiy o'sishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi, balki ijtimoiy taraqqiyotning ham muhim omili hisoblanadi. Ular yangi g'oyalarni amalga oshirish, resurslarni samarali taqsimlash va innovatsion yechimlarni joriy etish orqali bozor iqtisodiyotining moslashuvchanligini oshiradi.

Tadbirkorlik ayniqsa innovatsiyalarni rivojlantirish, yangi texnologiyalarni yaratish va ularni iqtisodiyotning turli sohalariga tatbiq etishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bu esa o'z navbatida mahsulot va xizmatlarning raqobatbardoshligini oshirib, xalqaro bozorlarda mamlakat mavqeini mustahkamlaydi. Tadbirkorlikning rivojlanishi yangi ish o'rinlari yaratish orqali aholi bandligini ta'minlashga, daromadlar tengsizligini kamaytirishga va umumiy farovonlikni oshirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, tadbirkorlik faoliyati ko'plab mamlakatlarda, jumladan O'zbekistonda ham qator qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Bularga qonunchilikdagi ba'zi noaniqliklar, byurokratik to'siqlar, moliyaviy resurslarga cheklangan kirish va malakali kadrlar yetishmasligi kiradi. Ushbu muammolarni bartaraf etish, qulay investitsiya muhitini yaratish va tadbirkorlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning asosiy shartidir.

Ushbu maqolaning maqsadi tadbirkorlik faoliyatining barqaror iqtisodiy o'sishdagi ahamiyatini chuqur tahlil qilish, ushbu sohani rivojlantirishga ta'sir etuvchi asosiy omillarni aniqlash hamda uning salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish bo'yicha samarali yechimlarni taklif etishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili

Tadbirkorlik va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik bo'yicha ko'plab nazariy va empirik tadqiqotlar mavjud.

Joseph Schumpeter (1934) o'zining "Iqtisodiy rivojlanish nazariyasi" asarida tadbirkorlarni iqtisodiy o'zgarishlarning agentlari sifatida ta'riflagan. Uning fikricha,

tadbirkorlar innovatsiyalarni, ya'ni yangi mahsulotlar, yangi ishlab chiqarish usullari, yangi bozorlar va tashkiliy tuzilmalarni yaratish orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi [1]. Ushbu "ijodiy vayronkorlik" tushunchasi iqtisodiy rivojlanishning dinamik jarayonini ifodalaydi.

David B. Audretsch va Roy Thurik (2001) tadbirkorlik faolligi va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi empirik bog'liqlikni o'rganishlar. Ular tadbirkorlik darajasi yuqori bo'lgan mamlakatlarda iqtisodiy o'sish sur'atlari ham yuqoriroq ekanligini ko'rsatganlar. Tadqiqotchilar innovatsiyalarga asoslangan tadbirkorlikning iqtisodiy samarasini alohida ta'kidlaganlar [3].

Zoltan J. Acs va Brian Stenly (2006) tadbirkorlik ekotizimining sifatining iqtisodiy rivojlanish uchun hal qiluvchi ahamiyatini ta'kidlaganlar. Ular institutsional muhit, moliyaviy resurslarning mavjudligi, inson kapitali va madaniy omillarning tadbirkorlik faoliyatiga ta'sirini tahlil qilganlar. Ularning xulosasiga ko'ra, tadbirkorlik rivojlangan jamiyatlarda iqtisodiy o'sish ham barqaror bo'ladi [4].

O'zbekistonda ham tadbirkorlikning rivojlanishi va uning iqtisodiyotga ta'siri bo'yicha izlanishlar olib borilmoqda. Umarov B. (2018) o'zbekistonlik tadbirkorlarning moliyalashtirishdagi muammolarini o'rganib, ularni hal etish yo'llarini taklif qilgan [5]. Xamidov O. (2020) esa mintaqaviy iqtisodiyotni rivojlantirishda tadbirkorlikning, xususan, kichik biznesning ahamiyatini tahlil etgan [6]. Bu tadqiqotlar tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha davlat siyosatining muhimligini ko'rsatadi.

Ushbu adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tadbirkorlik nafaqat ish o'rinlari yaratish va iqtisodiy o'sishni ta'minlash, balki innovatsiyalarni rag'batlantirish va iqtisodiyotning tarkibiy o'zgarishlariga hissa qo'shuvchi asosiy omil hisoblanadi.

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda tadbirkorlik faoliyatining barqaror iqtisodiy o'sishdagi ahamiyatini tahlil qilish uchun quyidagi ilmiy metodlar qo'llanildi:

Statistik tahlil. O'zbekistonda tadbirkorlik sub'ektlari sonining dinamikasi, ularning YIMdagi ulushi, yaratilgan ish o'rinlari soni, investitsiya va eksport faoliyati kabi miqdoriy ko'rsatkichlar tahlil qilindi. Ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi

Statistika agentligi va boshqa rasmiy manbalardan olindi [7]. Ushbu ma'lumotlar asosida korelyatsiya va regressiya tahlillari o'tkazilib, tadbirkorlik faolligi va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik darajasi aniqlandi.

Institutsional tahlil. Tadbirkorlik muhitini shakllantiruvchi qonunchilik bazasi, hukumat qarorlari, litsenziyalash va ruxsat berish jarayonlari, shuningdek, moliyalashtirish mexanizmlari (bank kreditlari, subsidiyalar, grantlar) o'rganildi [9][11]. Bu tahlil davlat siyosatining tadbirkorlik rivojlanishiga ta'sirini baholashga yordam berdi.

Qiyosiy tahlil. O'zbekistondagi tadbirkorlik ekotizimining holati va uning rivojlanish tendensiyalari xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari (masalan, "Doing Business" reytingi yetakchi mamlakatlarning tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari) bilan qiyoslandi. Bu tadqiqotlar Samarali yechimlarni aniqlashga yordam berdi.

Sifatli tahlil va ekspert so'rovlari. Tadbirkorlar, iqtisodchilar, bank sohasi mutaxassislari va davlat organlari vakillari bilan intervyu va so'rovlar o'tkazildi. So'rovlar natijalari tadbirkorlikdagi amaliy muammolar, ularning sabablari va potentsial yechimlar haqida chuqur ma'lumot olishga imkon berdi [10][12].

Tarixiy-mantiqiy yondashuv. Tadbirkorlikning rivojlanish tarixi, uning iqtisodiy o'sishga ta'sirining o'zgarishi va kelajakdagi istiqbollari mantiqiy ketma-ketlikda o'rganildi.

Ushbu kompleks metodologik yondashuv tadbirkorlik faoliyatining barqaror iqtisodiy o'sishdagi ahamiyatini har tomonlama baholash, hamda aniq va asosli tavsiyalar ishlab chiqishga zamin yaratdi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyatining barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi muhim rolinitasdiqladi.

1. Yalpi ichki mahsulot (YIM) o'sishiga ta'sir. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning YIMdagi ulushi 2023-yilda 55%dan oshdi va bu o'sish tendensiyasi davom etmoqda [7]. Bu, tadbirkorlikning umumiy iqtisodiy faollikni oshirishdagi

asosiy omil ekanligini ko'rsatadi. Ayniqsa, xizmat ko'rsatish sohasi va qishloq xo'jaligida tadbirkorlikning rivojlanishi YIM o'sishiga sezilarli hissa qo'shmoqda.

2. Aholi bandligini ta'minlash. O'zbekistonda band bo'lgan aholining qariyb 75%i kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasida faoliyat yuritadi [7]. Bu tadbirkorlikning ishsizlik darajasini kamaytirish va aholi daromadlarini oshirishdagi muhim ahamiyatini ko'rsatadi. Yangi ish o'rinlarining doimiy yaratilishi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

3. Innovatsion faoliyatning rivojlanishi. Tadbirkorlik sub'ektlari, ayniqsa startaplar va kichik innovatsion korxonalar yangi texnologiyalar va g'oyalarni joriy etishda faol ishtirok etmoqda [8]. Ular iqtisodiyotning diversifikatsiyasini ta'minlash, raqobatbardosh mahsulotlar yaratish va xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytirishda muhim rol o'ynaydi.

4. Investitsiya jozibadorligi va xorijiy investitsiyalar. Tadbirkorlik muhitining yaxshilanishi va davlat tomonidan berilayotgan imtiyozlar mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga yordam bermoqda [9]. So'nggi yillarda xususiy sektorga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi ortib bormoqda, bu esa iqtisodiyotga yangi kapital va texnologiyalarning kirib kelishiga sharoit yaratadi.

5. Hududiy rivojlanish va eksport salohiyati. Kichik tadbirkorlik hududlarda iqtisodiy faollikni oshirish, mahalliy resurslardan samarali foydalanish va eksportga yo'naltirilgan mahsulotlar ishlab chiqarishni ko'paytirishga yordam beradi [6]. Ayrim hududlarda kichik korxonalar tomonidan ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar eksport hajmining o'sishiga muhim hissa qo'shmoqda.

Shu bilan birga, tadbirkorlikning yanada barqaror rivojlanishiga to'siq bo'layotgan bir qator muammolar ham aniqlandi.

- Moliyaviy resurslarga, ayniqsa uzoq muddatli va arzon kreditlarga kirish imkoniyatlarining cheklanganligi [10].
- Ruxsat beruvchi hujjatlar tizimining to'liq raqamlashtirilmaganligi va ba'zi joylarda byurokratik to'siqlarning saqlanib qolayotganligi [11].
- Tadbirkorlik sub'ektlari uchun malakali ishchi kuchi va boshqaruv kadrlarining yetishmasligi [12].

- Raqobat muhitini yanada sogʻlomlashtirish va monopolistik tendensiyalarni kamaytirish zarurati.

Muhokama. Tadqiqot natijalari tadbirkorlik faoliyatining barqaror iqtisodiy oʻsishni taʼminlashdagi ahamiyatini koʻrsatgan Schumpeter [1] va Audretsch & Thurik [3] kabi olimlarning nazariyalarini tasdiqlaydi. Oʻzbekistonda YIMning 55%dan ortigʻi kichik biznes hissasiga toʻgʻri kelishi va aholining katta qismi ushbu sektorda band boʻlishi tadbirkorlikning iqtisodiyot uchun muhim drayver ekanligini isbotlaydi.

Moliyalashtirish muammosi global miqyosdagi koʻpgina rivojlanayotgan mamlakatlarga xosdir. Oʻzbekiston misolida ham, garov taʼminoti yetishmasligi va yuqori foiz stavkalari tadbirkorlar uchun muhim toʻsiq boʻlib qolmoqda [10]. Hukumatning imtiyozli kreditlar berish va Tadbirkorlik faoliyatini qoʻllab-quvvatlash davlat jamgʻarmasi orqali kafolatlar taqdim etishi [9] ijobiy qadam boʻlsa-da, bu boradagi islohotlarni davom ettirish, xususan, venchur fondlarini rivojlantirish va mikromoliyalash tizimini kengaytirish zarur.

Byurokratik toʻsiqlar va litsenziyalash jarayonlarining murakkabligi ham tadbirkorlik rivojlanishiga salbiy taʼsir koʻrsatadi. Garchi Oʻzbekistonda "bir darcha" tamoyili joriy etilgan va baʼzi jarayonlar soddalashtirilgan boʻlsa-da [11], ayrim ruxsat beruvchi hujjatlarni olishda shaffoflikni oshirish va raqamlashtirishni yanada chuqurlashtirish talab etiladi. Bu, tadbirkorlik subʼektlarining vaqt va resurslarini tejashga, shuningdek, korrupsiyaviy holatlarning oldini olishga yordam beradi.

Kadrlar masalasi, ayniqsa malakali texnologik va boshqaruv mutaxassislarining yetishmasligi, zamonaviy tadbirkorlik uchun jiddiy muammo hisoblanadi [12]. Taʼlim tizimini ish beruvchilarning ehtiyojlariga moslashtirish, kasb-hunar taʼlimi muassasalarida tadbirkorlik koʻnikmalarini oʻrgatishga eʼtibor qaratish va amaliyotga yoʻnaltirilgan oʻquv dasturlarini joriy etish orqali bu muammoni hal etish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, Oʻzbekistonda tadbirkorlik faoliyatini qoʻllab-quvvatlash borasida sezilarli ishlar qilingan boʻlsa-da, barqaror iqtisodiy oʻsishni

ta'minlash uchun mavjud muammolarni tizimli ravishda hal etish va tadbirkorlik ekotizimini doimiy ravishda takomillashtirish zarur.

Xulosa. Tadbirkorlik faoliyati O'zbekistonda barqaror iqtisodiy o'sishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. U YIM o'sishiga, aholi bandligini ta'minlashga, innovatsiyalarni rag'batlantirishga, investitsiyalarni jalb qilishga va hududiy rivojlanishga muhim hissa qo'shmoqda. Tadqiqot natijalari tadbirkorlikning mamlakat iqtisodiyoti uchun strategik ahamiyatga ega ekanligini tasdiqladi.

Biroq, moliyalashtirishga cheklangan kirish, byurokratik to'siqlar va kadrlar yetishmasligi kabi muammolar tadbirkorlikning to'liq salohiyatini ro'yobga chiqarishga to'sqinlik qilmoqda. Ushbu muammolarni hal etish uchun kompleks yondashuv talab etiladi.

Tadbirkorlik faoliyatini yanada rivojlantirish va uning iqtisodiy o'sishga ta'sirini oshirish uchun quyidagi takliflar beriladi:

1. Moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish. Tadbirkorlar uchun imtiyozli kreditlar, subsidiyalar va grantlar berish mexanizmlarini takomillashtirish. Mikro kreditlash tizimini rivojlantirish va startap loyihalariga ventchur moliyalashtirishni jalb qilish uchun sharoitlar yaratish.

2. Tadbirkorlik muhitini yanada soddalashtirish. Ruqsat beruvchi hujjatlar va litsenziyalash jarayonlarini to'liq raqamlashtirish, "bir darcha" tamoyilini kengaytirish va tadbirkorlik sub'ektlariga elektron xizmatlar ko'rsatishni jadallashtirish.

3. Inson kapitalini rivojlantirish. Ta'lim tizimida tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirishga e'tibor qaratish. Ishsiz va yoshlarni tadbirkorlikka o'qitish bo'yicha dasturlarni kengaytirish. Korxonalar uchun malaka oshirish kurslarini tashkil etishda davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish.

4. Innovatsiyalarni rag'batlantirish: Tadbirkorlikda innovatsion g'oyalarni qo'llab-quvvatlash uchun mexanizmlarni yaratish. Texnoparklar, inkubatorlar va akseleratorlar faoliyatini kengaytirish. Ilmiy-tadqiqot markazlari bilan tadbirkorlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish.

5. Raqobat muhitini sog'lomlashtirish. Monopoliyalarni cheklash va bozorlarda sog'lom raqobatni ta'minlashga qaratilgan choralarni kuchaytirish. Bu, yangi tadbirkorlarning bozorga kirib kelishini osonlashtiradi va umumiy iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

Ushbu takliflar tadbirkorlik faoliyatining salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish, iqtisodiy o'sish sur'atlarini oshirish va O'zbekistonda barqaror iqtisodiy rivojlanishga erishish uchun xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati

- [1] Schumpeter, J. A. (1934). *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Harvard University Press.
- [2] Storey, D. J. (1994). *Understanding the Small Business Sector*. Routledge.
- [3] Audretsch, D. B., & Thurik, A. R. (2001). What a country's level of economic development tells us about its rate of entrepreneurial activity. *The International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 2(3), 177-183.
- [4] Acs, Z. J., & Stenly, B. (2006). Entrepreneurship, Economic Growth, and Public Policy. *Foundations and Trends® in Entrepreneurship*, 2(4), 229-282.
- [5] Umarov, B. (2018). *Kichik biznesni moliyalashtirish muammolari va ularni hal etish yo'llari*. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 5.
- [6] Xamidov, O. (2020). *Kichik biznesning mintaqaviy rivojlanishdagi roli*. Bozor, pul va kredit, 1.
- [7] O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. (2024). *O'zbekiston iqtisodiyoti haqida ma'lumotlar*. [Onlayn manba].
- [8] O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari asosida tayyorlangan tahliliy hisobotlar. (2023). [Rasmiy nashr].
- [9] O'zbekiston Respublikasi Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi. (2024). *Faoliyat hisobotlari*. [Onlayn manba].
- [10] Jahon banki. (2022). *O'zbekistonda biznes yuritish: moliyaviy xizmatlarga kirish imkoniyatlari*. [Tadqiqot hisoboti].
- [11] Kichik va O'rta Biznesni Rivojlantirish Agentligi. (2023). *Tadbirkorlik muhiti tahlili*. [Rasmiy hisobot].
- [12] O'zbekiston Respublikasi Mehnat vazirligi. (2024). *Mehnat bozori tendensiyalari*. [Tahliliy ma'lumotlar].